

VÅGEHVAL

Balaenoptera acutorostrata

- ▶ **Utbredelsesområde:** Finnes i alle verdenshav, men det er flere geografisk atskilte artsformer. Vågehval vandrer fra ukjente vinteroppholdssteder i varme farvann til næringsrike områder på høyere breddegrader om sommeren.
- ▶ **Føde:** Vågehvalen er en bardehval som er tilpasset beiting på plankton, men den tar også fisk av mange slag. Beregninger viser at på begynnelsen av 1990-tallet spiste vågehval utenfor kysten av Nord-Norge, i Barentshavet og ved Spitsbergen om lag 1,8 millioner tonn byttedyr i løpet av en sommersesong (april–oktober). En tredjedel av dette var krill og en tredjedel sild. Resten var blant annet lodde, torsk, hyse og sei. Vi har lite kjennskap til hva, og hvor mye, vågehvalen spiser utenom sommersesongen.
- ▶ **Predatorer:** Mennesket
- ▶ **Levetid:** Alder ved kjønnsmodning: 6–7 år. Kan bli opptil ca. 30 år.
- ▶ **Maks størrelse:** I våre farvann opptil 9 m lang og 5–8 tonn.
- ▶ **Særtrekk:** Vågehval er en vanskelig art å få øye på da den er oppe og blåser mindre enn en gang i gjennomsnitt per minutt, og er da bare synlig i 2–3 sekunder.
- ▶ **Fangst:** I norsk økonomisk sone, i fiskerisone ved Jan Mayen og i fiskevernsonen ved Svalbard fra april til august. Gjennomsnittlig norsk fangstverdi 2000–2004: 0,8 mill. kr. 3 mill. kr i 2004.

Utbredelsesområde - sommer

1.3.3 Hval

Norge følger forvaltningsprosedyren fra Den internasjonale hvalfangstkommisjon (IWC) i fastsettelsen av kvoter for vågehval. Fram til 2001 fulgte myndighetene også langtidsmålet satt av IWC om at bestanden skal styres mot et nivå på 72 % av den opprinnelige bestanden. I 2001 fravek myndighetene dette langtidsmålet ved å endre det til 66 % av opprinnelig bestand, og fra 2002 til 62 % av opprinnelig bestand. For 2006 er totalkvoten fastsatt til 1.052 dyr.

Nils Øien

nils.oien@imr.no

Norge hadde tidligere en utstrakt kystnær fangst av småhval som omfattet vågehval, bottlenose, spekkhogger og grindhval. Omkring 1970 falt fangsten av bottlenose og grindhval vekk, rundt 1980 sluttet fangsten etter spekkhogger. Tidligere hadde vi også fangst av storhval fra landstasjoner, men denne fangsten opphørte da den siste landstasjonen ble nedlagt i 1971. Kommersiell utnyttning er nå begrenset til vågehval, men det knytter seg likevel sterk interesse til sjøpattedyrenes forskjellige interaksjoner med fiskeriene og deres rolle i økosystemet.

Vågehvalfangsten

Norge har drevet fangst av vågehval i tre bestandsområder: Ved Vestgrønland (siste sesong 1985), i Midt-Atlanten og i Nordøst-Atlanten. Det sistnevnte området har alltid vært det viktigste og omfatter fangstområder i Nordsjøen, langs norskekysten, i Barentshavet og ved Svalbard. Den internasjonale hvalfangstkommisjon (IWC) vedtok en foreløpig stopp i all kommersiell hvalfangst fra 1987 (mor-

atoriet). Norske myndigheter leverte imidlertid inn en offisiell protest og ble derfor i tråd med IWCs regelverk ikke bundet av dette vedtaket. Likevel stoppet Norge vågehvalfangsten etter sesongen 1987 i påvente av de omfattende bestandsvurderingene som IWC skulle gjennomføre innen 1990, men som ennå ikke er fullført. I 1993 vedtok myndighetene at den tradisjonelle vågehvalfangsten skulle gjenopptas, etter at IWCs vitenskapskomité hadde fullført arbeidet med utviklingen av en ny forvaltningsprosedyre. En oversikt over fangsten i perioden 1993–2005 er gitt i Tabell 1.3.3.1.

I forbindelse med det norske forskningsprogrammet for sjøpattedyr ble det fanget et lite antall vågehval i perioden 1988–1990. Som en oppfølging ble det i 1992 startet et treårig prosjekt ledet av Fiskeriforskning i Tromsø for å undersøke vågehvalens konsum av forskjellige byttedyr. Dette prosjektet har vært basert på forskningsfangst. Antall vågehval fanget for forskningsformål i årene 1993 og 1994 er gitt i Tabell 1.3.3.1. Undersøkelsene av vågehvalens diett etter 1994 har fortsatt som rutinemessige undersøkelser ved at det samles inn prøver fra den ordinære fangsten.

Bestandsgrunnlaget og beregningsmetoder

En vesentlig del av arbeidet i hvalfangstkommisjonens (IWC) vitenskapskomité har i de seinere årene vært rettet mot utviklingen av en ny revidert forvaltningsprosedyre (RMP) for bardehval. I 1992 godkjente kommisjonen RMP-spesifikasjonene som vitenskapskomiteen hadde foreslått for å beregne fangstkvoter, men vedtok ikke å sette forvaltningsprosedyren ut i livet fordi den ønsket bedre dokumentasjon av dataprogrammer og spesifisering av minimumskravene for innsamling av data til RMP. Dette arbeidet ble fullført av vitenskapskomiteen i 1993, men er

I 2003 godkjente IWC et nytt estimat for vågehval i Nordøst-Atlanten basert på hvaltellingene i 1996–2001.

Det knytter seg sterk interesse til sjøpattedyrenes interaksjoner med fiskeriene og deres rolle i økosystemet.

ennå ikke godkjent av kommisjonen, blant annet med henvisning til at den også ønsker at inspeksjons-/observatørordninger i forbindelse med fangsten skal inkorporeres (revidert forvaltningsskjema – RMS). Foruten selve fangstregelen tar RMP også

hensyn til en verdi som kalles beskyttelsesnivået for bestanden som beskattes. For de kvotene som settes, skal det være mindre enn 5 % sannsynlig at bestanden skal komme under beskyttelsesnivået, som ersatt til 54 % av opprinnelig bestand.

RMP har også en parameter som bestemmer langtidsutviklingen i bestanden (tuning). Denne angir hvilket bestandsnivå det siktes mot i det lange løp, som i praktisk sammenheng betyr hundre år. Lavere tuning gir generelt høyere kvoter. IWC har bestemt at dette langtidsmålet skal være 72 % av opprinnelig bestand, og Norge har ved kvotefastsettelsene opp til og med 2000 fulgt dette vedtaket. Ved kvotefastsettelsen for 2001 bestemte imidlertid norske myndigheter at utnyttelsen av bestanden skulle økes ved at denne verdien skulle være 66 % av opprinnelig bestand. Dette ble videre endret til 62 % av opprinnelig bestand for 2002 og seinere. Utover dette skal kvotene korrigeres for skjevheter i kjønnsfordeling i fangstene. Kvotene bestemmes i prinsippet for perioder på fem år av gangen, og restkvoter kan overføres fra år til år innenfor en slik femårsperiode.

Grunnlaget for RMP er fangstdata og tallrikhetsberegninger. Tallrikhetsberegningene må gjøres på grunnlag av egne telletokt basert på akseptert metodikk både med hensyn til feltarbeidet og analysene.

Sommeren 1995 gjennomførte Havforskningsinstituttet en stor vågehvaltelling som dekket Barentshavet, Grønlandshavet, Norskehavet og den nordlige delen av Nordsjøen innenfor samme tidsrom. Estimert for det totale området som dette toktet dekket, ble på 118.300 vågehval,

Tabell 1.3.3.1

Vågehval. Tradisjonell fangst og fangst for forskningsformål i 1993–2005.
Minke whales; catches in the period 1993–2005 given by stock area.
Catches made under scientific permit are given in the penultimate column.

Sesong	Nordøst- Atlanteren	Sentral- Atlanteren	Forsknings- fangst	Total norsk fangst
1993	144	13	69	226
1994	165	41	74	280
1995	176	42		218
1996	348	40		388
1997	483	20		503
1998	568	57		625
1999	533	58		591
2000	430	57		487
2001	519	31		550
2002	599	35		634
2003	625	21		646
2004	527	17		544
2005	634	5		639

hvorav 112.100 tilhører det nordøstatlantiske bestandsområdet. Etter 1995 har det blitt gjennomført årlige hvaltelling i delområder med to båter, slik at hele området i Nordøst-Atlanteren som danner beskatningsgrunnlaget for norsk vågehvalfangst, blir dekket i løpet av en seksårsperiode. På grunnlag av data innsamlet i perioden 1996–2001 ble et nytt estimat for det totale dekningsområdet beregnet til 107.200 vågehval, hvorav 80.500 tilhører det nordøstatlantiske bestandsområdet.

Tallrikheten av vågehval i det sentrale bestandsområdet er i IWCs vitenskapskomité tidligere blitt beregnet til 28.000. I 1997 gjennomførte en arbeidsgruppe under vitenskapskomiteen i Den nordatlantiske sjøpattedyrkomisjon (NAMMCO) bestandsberegninger på grunnlag av alle innsamlede data under NASS-95 (North Atlantic Sightings Surveys 1995), og kom da fram til et totalestimat for den sentrale bestanden av vågehval på 72.130 dyr, hvorav 12.000 innen Jan Mayen-området. Ved årsmøtet i vitenskapskomiteen i 1999 ble bestandsestimatet for Jan Mayen-området, basert på tellingene i 1987, revidert til 5.600. Basert på tellingen som ble gjennomført i dette området i 1997 ble det beregnet en bestand på 26.700 vågehval.

IWCs vitenskapskomité har også hatt en gjennomgang av bestandsstruktur hos vågehval i Nordøst-Atlanteren med tanke på en eventuell revisjon av spesifikasjonene for RMP. Det viktigste data-materialet her utgjøres av det såkalte DNA-registeret, som er en database som inneholder genetiske profiler av alle vågehval fra den norske fangsten 1997–2002 (senere materiale er under opparbeiding). Det ble egentlig opprettet for overvåkningsformål, men er også et ideelt utgangspunkt for studier av bestandsstruktur. IWCs vitenskapskomité konkluderte med at hovedavgrensningen mellom sentralbestanden og den nordøstatlantiske bestanden skulle bestå, men at delområdene i Nordøst-Atlanteren skulle revideres slik at det nå er ett delområde ved Svalbard (som før), ett for det egentlige Barentshavet, ett for Norskehavet og norskekysten (som inkluderer det tidligere delområdet rundt Lofoten/Vesterålen), og ett delområde for Nordsjøen (der den tidligere nordgrensen på 65°N er flyttet sørover til 62°N).

Anbefalte reguleringer

IWC har så langt ikke funnet å kunne iverksette den nye forvaltningsprosedyren, blant annet med henvisning til at det først må oppnås enighet om kontrolltiltak,

Knølhvalen følger i stor grad loddebestanden, men beiter også på krill.

Foto: Nils Øien

datastandarder og retningslinjer for gjennomføring og analyser av telletokt. De norske fangstkvotene for 1993 ble fastsatt på grunnlag av den reviderte forvaltningsprosedyren med de krav til forsiktighet som IWC hadde vedtatt da de godkjente de grunnleggende spesifikasjonene til RMP. I 1993 ble det derfor tillatt å fange 296 vågehval, hvorav 136 ble avsatt til forskningsfangst og 160 til tradisjonell vågehvalfangst.

De tilsvarende tallene for 1994 var henholdsvis 319 dyr totalt, med 127 til forskningsfangsten og 192 til den tradisjonelle fangsten. For 1995 ble totalkvoten for fangst av vågehval i norsk økonomisk sone, i fiskerisonen ved Jan Mayen og i fiskevernsonen ved Svalbard fastsatt til 232 dyr på basis av reviderte bestandstall våren 1995. I henhold til RMP fordeles kvotene for en bestand på flere mindre områder, for den nordøstatlantiske vågehvalen på fire områder. Dette førte blant annet til at det ikke ble tildelt kvoter til tradisjonell fangst i Vestfjorden i årene 1993–1995, men det ble fastsatt kvoter på 40 og 32 dyr til forskningsformål for henholdsvis 1993 og 1994 i dette området. På grunnlag av bestandstallene fra 1995 ble totalkvoten for fangstsesongen 1996 satt til 425, og dette ga rom for en liten fangstkvote også i Vestfjordområdet. Totalkvoten ble 580 dyr for 1997, 671 dyr for 1998, 753 dyr for 1999, 655 dyr for 2000, 549 dyr for 2001, 671 dyr for 2002 og 711 dyr for 2003.

Ved årsmøtet i 2003 godkjente IWCs vitenskapskomité et nytt estimat for vågehval i Nordøst-Atlanteren basert på hvalteltingene gjennomført i 1996–2001. Dette

estimatet ble derfor benyttet sammen med de tidligere estimatene til å beregne en ny årskvote for de neste fem årene fra og med 2004 på 670 vågehval. Fangstkvoten fordeles til Barentshavet (om lag 25 % av kvoten), Svalbard (17 % av kvoten), Norskehavet og norskekysten (23 % av kvoten), Nordsjøen (13 %) og Jan Mayen (22 %, tilhører sentralbestanden). Det ble foretatt en re-tuning av RMP høsten 2004, og nye kvoter fastsatt for 2005 med 651 dyr i norsk økonomisk sone og fiskevernsonen ved Svalbard, samt 145 dyr i fiskerisonen ved Jan Mayen, til sammen 796 vågehval. Totalkvoten for 2006 er fastsatt til 1052 vågehval, hvorav 443 dyr kan taes i fiskerisonen ved Jan Mayen og 609 dyr i norsk økonomisk sone og fiskevernsonen ved Svalbard.

Andre hvalarter

I det sentrale Barentshavet er det ingen annen hvalart som kan måle seg verken i antall eller total biomasse med vågehvalen. Springer og nise er ganske tallrike, i størrelsesorden 10.000–15.000 individer hver for seg. De er små av størrelse, slik at deres totale biomasse blir beskjeden og av samme størrelsesorden som høyarktiske arter som hvithval og den meget sjeldent observerte grønlandshvalen. De viktigste artene nest etter vågehvalen er antakelig finnhval og knølhval. Knølhvalen finnes spesielt i områdene ved Bjørnøya og Hopen i et antall av om lag 500–1.000 individer på det meste, og følger i særlig grad loddebestanden. Den har også krill på spiseseddelen. Finnhvalen finnes også i et antall av 500–1.000 individer innen Barentshavet, og har lodde og sild på menyen foruten copepoder og krill.

Minke whale

Minke whales in the Northeast Atlantic are commercially exploited by Norway. The management of this species is based on application of the Revised Management Procedure (RMP) developed by the Scientific Committee of the International Whaling Commission. The input to this procedure are catch statistics and absolute abundance estimates. The total quota for 2006 is 1052 animals, including transfers from 2005. Of these, 609 animals can be caught in Norwegian EEZ and Svalbard waters, while 443 animals can be caught in the Jan Mayen area. The quota for 2005 was 796 minke whales, of which 639 were caught. The present quotas are based on abundance estimates calculated from surveys conducted in 1989, 1995 and 1996–2001. The most recent estimate (1996–2001) for the Northeastern stock of minke whales is 80,500 animals, and for the Jan Mayen area, which is also exploited by Norwegian whalers, 26,700 animals.